

Landbouw en NPLG, kansen en risico's

Introducties:

Gerard Ros WUR/NMI
Peter Schipper WUR
Carolien Kooiman Agrarisch collectief Rijn Vecht & Venen

Reflectie:

Piet Groenendijk WUR

Samenwerken aan verbetering Waterkwaliteit

Risico's en kansen binnen NPLG

Gerard H. Ros (WU, NMI)

1 december 2023

1

Waterkwaliteit

Waar willen we bereiken?

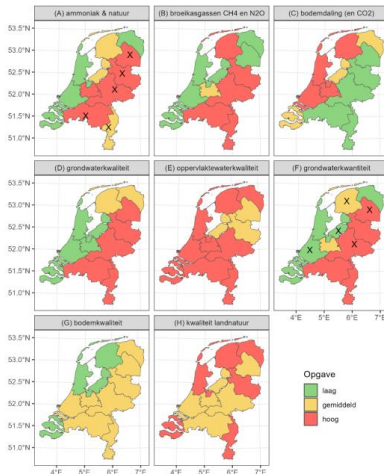
Focus op interactie landbouw en water

2

2

Bodem & water sturend?

Situatie anno 2023

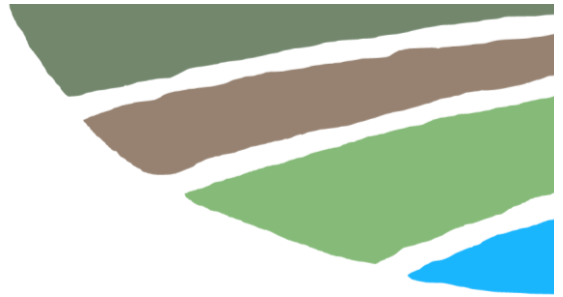
- Natuur & ammoniak: **haalbaar**
- Klimaat & broeikasgassen: **te ambitieus**
- Bodemdaling & CO₂: **haalbaar maar trade-offs**
- Grondwater & nitraat: **lijkt haalbaar**
- Oppervlaktewater & nutriënten: **haalbaar?**
- Water & droogte: **mitigatie**
- Bodemkwaliteit: **haalbaar**

Respons beleid: regels

- 7e Nitraatactieprogramma
 - kalenderlandbouw, rustgewassen, teeltvrije zones
 - Addendum: vergaand verplicht "maatwerk" per regio
 - Maatwerkplan vanuit de sector gestart
- Derogatiebeschikking / grondgebondenheid
 - productieplafonds
 - bufferzones
 - verlaging gebruiksnorm in nutriënten-verontreinigende gebieden
- Nationaal Programma Landelijk gebied:
 - bodem en water sturend
- GLB en Ecoregelingen

Vijf risico's en kansen

- Proces
- Kennis
- Water & mest
- Regio & bedrijf
- Beheer

Risico en kansen: proces

Complexiteit van regionaal maatwerk en toekomstperspectief

- NPLG heeft mooie ambitie; beleid rond landbouw is complex
- opgaven zijn groot, en lange termijn perspectief niet helder
- in de praktijk : ammoniak > klimaat > water > bodem
- in diverse provincies, implementatie KRW-maatregelen lopen achter (en "overig water")
- trade-offs onvermijdelijk en vraagt politieke keuzes: bijv. vernatting
- kansen: veel synergie in maatregelen; biedt mogelijkheden bovenop landelijk beleid.

Risico en kansen: kennis

Integraal maatwerk per regio en bedrijf vereist kennis, ambitie en visie

- DAW-aanpak is vaak vrijblijvend en wordt thematisch ingevuld
- Vraag naar (toepasbare) kennis is groot
 - adviseurs: aanbod is beperkt
 - kennisinstellingen: vaak top-down en overload
 - overheden: veel proces en weinig inhoud
- Kansen via samenwerking
 - uniformering aanpak
 - landelijke opleidingstrajecten & DAW
 - gebruik generieke adviestools, ...

Risico en kansen: mest

Waterkwaliteit wordt versimpeld tot een nutriënten-issue

- focus op nutriëntenconcentraties is ecologisch onjuist
- groot risico op “ineffectieve” maatregelen
- ondergraaft motivatie voor bovenwettelijke maatregelen
- er ligt nog veel perspectief voor vakmanschap en hogere benutting

Risico en kansen: bedrijf

Regionale opgaven en “tragedy of the commons”

- realisatie opgaven vraagt maatwerk en gebiedsplannen hebben de neiging tot generieke maatregelen: doelsturing?
- bedrijfsgerichte doelen voor emissies vraagt om landelijk systeem van “normeren en beprijzen”
- inzet van **doelen per bedrijf** stimuleert (KPIs en BBWP)
- duidelijkheid en heldere doelen stimuleert en beloont inzet

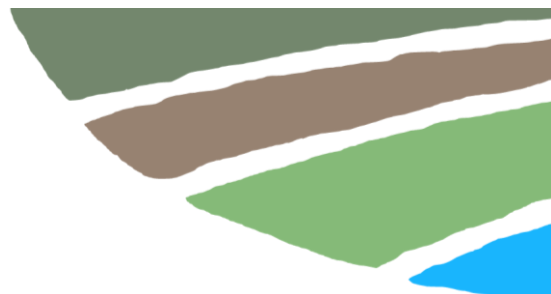
Risico en kansen: beheer

Beheer van oever en sloot

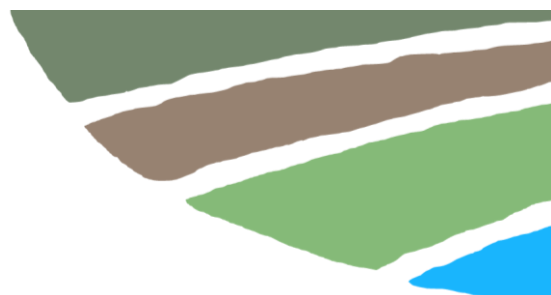
- aangepast **maai- en sloot(kant)beheer** biedt veel mogelijkheden
- in praktijk van waterschap en landbouw onderbelicht, niet (goed) ingebed bestaande beleidsinstrumenten
- verhoogt effect van bestaand beleid
- “relatief gemakkelijk” te implementeren binnen schouw en regionaal maatwerk

Waterkwaliteit

- Maak doelen concreet
- Werk samen
- Inpassing binnen integrale lange-termijn visie

Waarom wel focus op nutriënten?

- Belemmering **ecologische potentie**
- **Afwenteling** naar marine ecosysteem
- Er is (nog) een grote **variatie in benutting** tussen bedrijven
 - vakmanschap, relatie met bodem, en verkeerde mestpraktijken
- Simpel paradigma
 - onwetendheid
 - Nederland als hotspot
- Beleidsmatig **eenvoudig**
 - mestregels zijn vaak generiek(er) dan KRW maatwerk SGBP

Waarom geen focus op nutriënten?

- De **Praagmatische methode** van de KRW
 - basis is handelingsperspectief: doel = wat er te bereiken valt
 - nutriënten zijn ondersteunend, geen doel op zichzelf
 - default-"normen" ongeschikt voor aansturing mestbeleid
 - als we doelen niet halen, dan is SGBP niet goed uitgevoerd
- Er ligt **weinig handelingsperspectief**
 - vooral voor fosfaat
 - sturen op N heeft weinig invloed op ecologie zolang teveel P "beperkend" is
- Het **frustreert** bovenwettelijke maatregelen KRW
 - trekt discussie in juridisch vlak "wie is verantwoordelijk"
 - belemmert adoptie van noodzakelijke niet-mest maatregelen

Landbouw en KRW-opgave nutriënten beekdalen

Peter Schipper, Wageningen Environmental Research

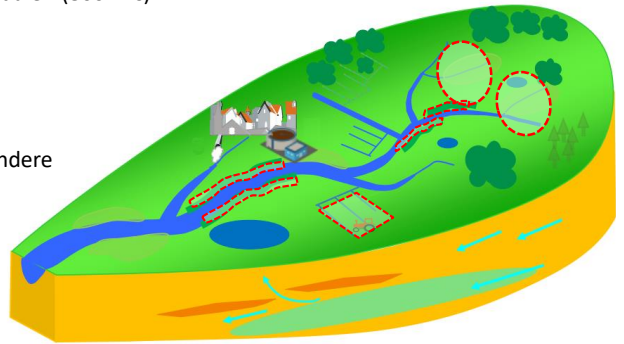
Landbouw werksessie op het symposium Waterkwaliteit op de Kaart, 1-12-2023.

Ruimtelijke zonerings; bepaal welk landgebruik binnen en rondom beekdalen mag plaatsvinden, en hoe de hiervoor benodigde functieverandering van gronden bewerkstelligd kan worden

NPLG maatregel waterkwaliteit: ruimtelijke zonerings beekdalen (800 M€)

Vragen regionale waterbeheerder

- Zonerings: waar en hoeveel ha
- Welk landgebruik en/of met restricties emissies
- Aanpak waterkwaliteit eerst, of in samenhang met andere milieupogaven?

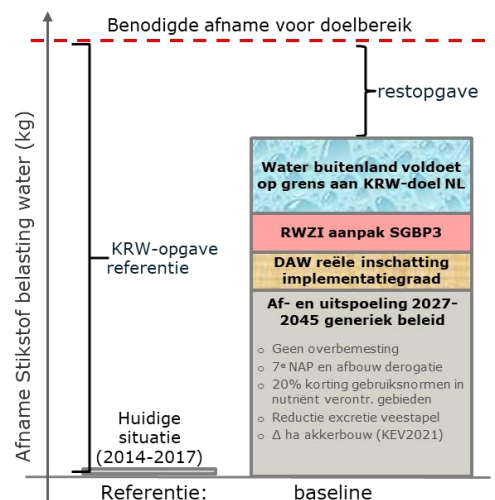

1

Hoe invullen: begin met kwantificeren

Kwantificeren:

1. Wat is nu de KRW-opgave voor nutriënten?
2. Afname belasting generiek beleid (baseline)
3. Hoeveel is resterende opgave voor landbouw
4. Welke zonerings is nodig om dit in te vullen.....

2

Welke zonerings nodig voor restopgave landbouw?

Met baseline verdwijnt in vrij veel gebieden al de gehele opgave, maar niet in gebieden waar erg hoge gehalten worden gemeten (overschrijding > 33%)

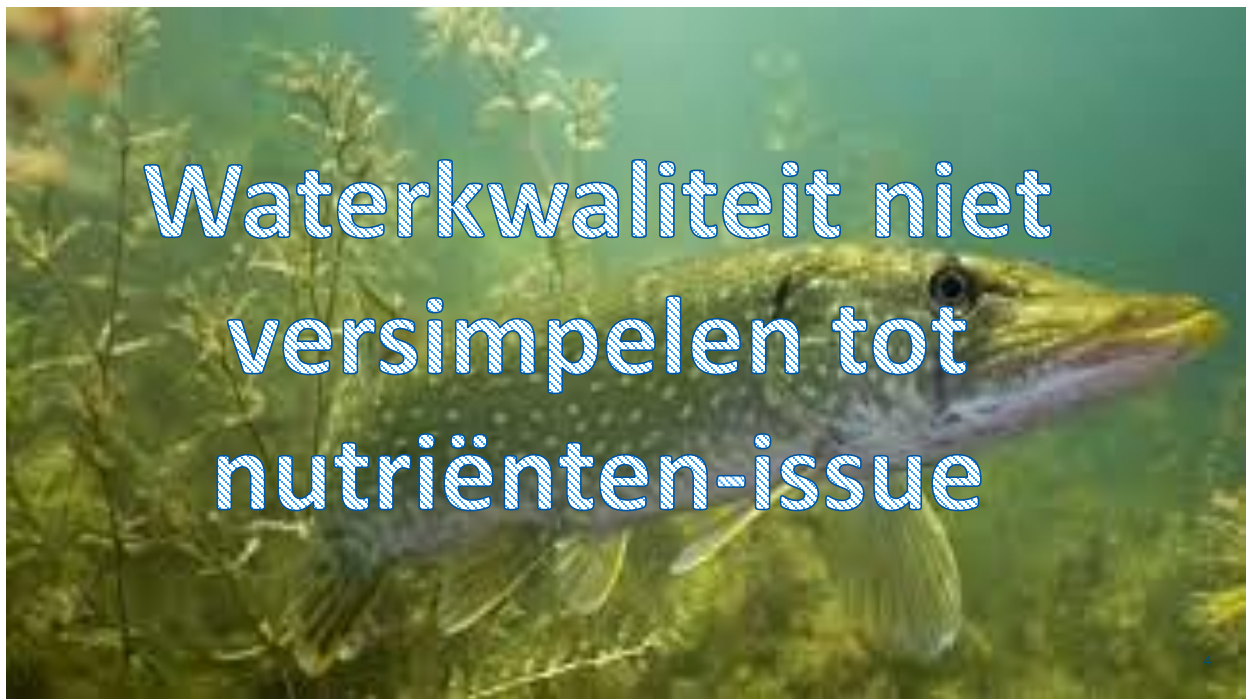
Wat te doen in de gebieden met zo'n restopgave:

- Extensiveren landbouwkundig gebruik (minder mest, andere gewassen) levert resultaat, vooral op de schrale gedraineerde zandgronden, afname uitspoeling t.o.v. baseline 5-20%
- Gebieden met grote restopgave: zoek daar naar maatregelen die meerdere opgave invullen: klimaatadaptatie (water vasthouden), natuurherstel, voor waterkwaliteit naast nutriënten ook pesticiden e.a. ecol. stressoren. → RO-aanpak, stroomgebied analyse ecologisch herstel

Spanningsveld: → Integrale aanpak kost veel tijd (combineren kennis, juridisch)
→ tijdige uitvoering KRW-maatregelen prevaleert boven integrale aanpak

3

4

Systeemgerichte Ecologische Stress Analyse

Ingrediënten:

Data van **Afwateringsgebied**
Beekdalbufferzone
Beeksegment

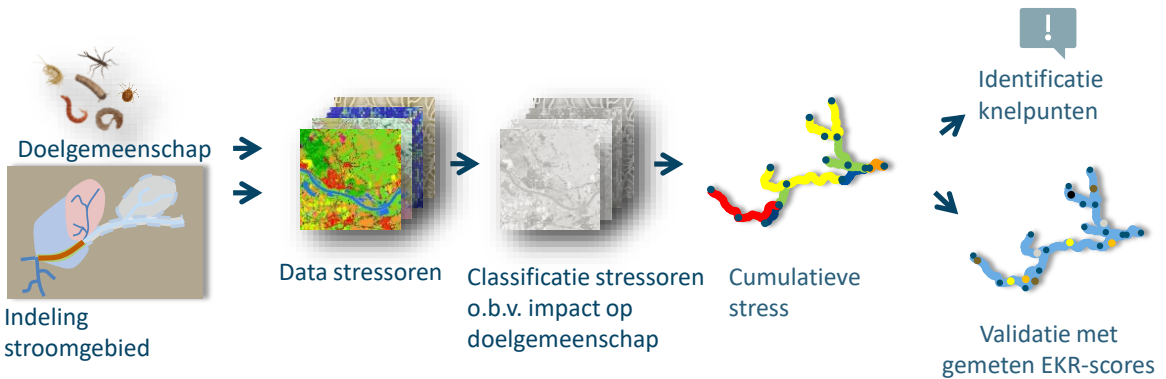
Data over:

- Chemische diffuse stress (landgebruik)
- Chemische puntbronnen (bijv. RWZI)
- Morfologie (bijv. beschoeiing)
- Hydrologie (bijv. piekafvoeren)
- Systeemkenmerken (bijv. beschaduwing)
- Beheer en Onderhoud (bijv. schoning)

5

Systeemgerichte Ecologische Stress Analyse

*Jip de Vries, Ralf Verdonschot, Piet Verdonschot
 Team Zoetwaterecologie
 Wageningen Environmental Research*

6

Duurzaam Agrarisch Waterbeheer

Carolien Kooiman, Gebiedscoöperatie Rijn, Vecht en Venen

1

Ecologisch sloot(kant)beheer

- Werkgebied collectief RVV → Utrecht-West
- **Waar gaat het om?**
 - ↑ Kwaliteit van slootkant en sloot als geheel
- ❖ Waterkwaliteit > schoon (drink)water
(↓ voedingstoffen in sloot)
- ❖ Biodiversiteit (↑ leefomgeving planten en dieren)

Agrarisch waterbeheer pakketten

- > Botanisch waardevolle weiderand
- > Baggeren met baggerspuit
- > Ecologisch of Natuurvriendelijk Schonen
- > Natuurvriendelijke oevers

Legenda

- Grens Waterschap HDSR
- Grens Waterschap AGV
- Grens Collectief RVV

2

Botanische waardevolle weiderand

- Uitspoeling nutriënten voorkomen naar de sloot
- Door verschraling krijg je meer plantensoorten
- Geeft dekking voor veel diersoorten
> goed voor insecten en weidevogels (kuikens)

3

Baggeren met de baggerpomp

- Een vore midden in de sloot minder schade aan vegetatie
- Sloot op diepte; voldoen aan de schouw

4

Ecologisch slootschonen

- Behoud wortelpakket zorgt voor stevige kanten
- Planten groeien sneller aan in het voorjaar
 - > Biodiversiteit stijgt
 - > filterende werking planten positief voor waterkwaliteit

5

Natuurvriendelijke oevers (NVO)

- **Er zijn verschillende type NVO's:**
- NVO met Flauw talud
- Vooroever
[brede sloten, hoofdwatgangen]
- **Functie NVO**
- Voorkomt afkalving
- Minder rivierkreeften
- Grote biodiversiteit
- Geliefd bij weidevogels en hun kuikens
- Sleutelfunctie in droge tijden

6

Uitdagingen in ons gebied

- Rivierkreeften
- Maaisel afvoeren (kanten willen versteven bij beweiding enerzijds en anderzijds 'gewoonte' om zo te werken)
- Botanische weiderand met witbol

7

Het slootplan

- Na 7 jaar beheer, nieuwe inzichten, nieuwe aanpak
- Het slootplan, Maatwerk per sloot >> beheren als het moet, laten als dat kan
- Meerjarige planning voor beheer

Slootplan 2023-2028
Theorie

Slootonderhoudplan 2023-2028
Werkboek

8

(jaarlijkse) Werkkaart

Legenda

■ baggeren met de baggerpomp en ecologisch slootschonen

■ botanisch waardevolle weidegrond; 1e meter langs de sloot laten staan tot 2e snede, 2e meter mag meegemaaid worden

▨ = Slootschonen 2023

- >> We maken maatwerk mogelijk (opruimen slootmaaisel, gebruik ander type machine, gebruik mobiele waterbak e.d., zetten draadje)
- >> koppeling met Watermakelaar

9

10